práva, náboženství, umění a řeči. I bude vždy odborníkům s prospěchem, budou-li při řešení záhad těžiti z nadřaděné vědy ústřední.

Na př. uvažme, jaké světlo se rozlívá na záhadu o rentě pozemkové, přibíráme-li na pomoc poučky sociologické! Tento důchod z majetku pozemkového (bez práce) jest původu staršího než-li sám stát. Za pradávných dob bojovní pastevci, vrazivše do území usedlých rolníků, seberou jim kde co. Potom opakují ty loupeže pravidelně rok co rok, pozůstavujíce oloupeným pouze věci nezbytně potřebné (jako asi včelaři odbírajíce med včelám). Později trvale podmaní si zemi, a poddaní odvádějí obtížné poplatky (rentu pozemkovou), přinášejíce je kočovníkům bytujícím v stanech za hranicemi krajiny podmaněné. Posléze však bojovný kmen usadí se uprostřed svých poddaných a hospodaří na zabraných pozemcích. Tak vzniká stát — ne z touhy po »panství«, nepřesném to výraze, nýbrž po výhodách hospodářských. Výbojníci upravují a zaručují si rentu pozemkovou prvními veřejnými zákony, a posvěcují její vybírání po případě i úmyslnou obměnou učení náboženského. — Spisovatel uvádí mimo ten i jiné příklady, jak pěkně řeší se rozličné záhady užitím sociologických výzkumů. Jmenovitě pak uvádí vznik renty pozemkové za doklad, že ne všecko právo vzniká, jak tvrdívá právní filosofie, z nějaké »právní ideje«, nýbrž někdy i z násilí. Ale pouze někdy; vyvěrá-li jednou z výboje a nerovnosti (z porobení národa jiným), rodí se jindy za míru a ze společenské rovnosti. Rovnost uznávána bývala zprvu mezi údy pokrevně příbuzné hordy a přiznávána znenáhla i těm, s nimiž bývala žádoucí výměna zboží, tedy hlavně v mezinárodním styku kupcům na tržištích. Dopřáváno jim (arci za některé poplatky velmožům), aby jako osadníci usazovali se tu onde mezi cizím národem a požívali práva rovnosti. V jejich ohrazených městištích zrodilo se právo měšťanské, které pak bylo vzorem všeobecného práva občanského. A což je nadmíru významno, tomuto právu ustupuje vždy více právo vzniklé z násilí. Nelze tedy jen právo rovnosti pokládati (dle Gumplowicze) za východisko, nýbrž za cíl společenského vývoje.

Posléze sblíží se přírodní vědy, jmenovitě biologie, s vědou socialní, jakmile dohodnou se o význam slova »organismus«. Bude třeba takého výměru tohoto pojmu, aby hodil se na každý organismus vůbec, ať individuelní, ať kollektivní; neboť Schäffle a Lilienfeld pochybili hlavně tím, že společnost prohlašují za určitý organismus místo za organismus vůbec. — To usnadní vznik konečné centralní vědy, která všem ostatním bude nadřaděna. Zasvěcenec v tuto centralní nauku nebude arci znáti všechny podrobnosti jednotlivých odborů, ale osvojí-li si znalost jistých nadřaděných zákonů, vládnouti bude jádrem všech vědeckých výsledků. *Ot. Fsk.*

Rich. von *Schubert-Soldern*, *Individuum und Gemeinschaft.* (Zeitschr. für die ges. Staatswiss. 55. Jahrg. 1. Heft).

Na rozdíl od předchozích dvou rozprav klade tato důraz na úkol individua ve společnosti. — Pospolitost (Gemeinschaft) nevzniká z pouhého prostorového sousedství jedinců, nýbrž teprve když tito usuzujíce ze zevnějších známek vniterné své stavy, poznávají shodu svých citů a snah. I jme se pak druh druhu účinně pomáhati, aby pospolu domohli se toho, co je blaží, a odvrátili od sebe, co je jim strastno. Zprvu snad jen nahodile se přesvědčili, že součinností

dosáhli snáze cíle, po kterém oba toužili; později dohodli se o tuto součinnost jakožto oběma prospěšnou úmyslně. — Takto tvořila se původně družstva mezi jedinci, zprva menší, pak větší; na př. dvou kmenů za společným výbojem neb odbojem. Někdy však mocný stát i přinutil slabší, aby pomáhal mu proti nepříteli, který pouze onomu mocnému byl nebezpečným. Širší družstva tedy pojímala do sebe užší buď tím, že ze společných cílů užšího (a, b, c) převzala některý (na př. *a*), anebo že tomuto vnutila svůj cíl. Jakmile však vyšší družstvo osvojilo si všecky cíle menšího anebo vůbec z moci své je zakázalo, užší zaniklo. Čím tedy žije pospolitost? — Nemajíc kromě individuelních své vlastní duše ani svého těla, žije buď dobrovolnými, buď vynucenými cíli svých jedinců. Socialně-psychologicky mají všecky změny pospolitého života původ svůj v jedincích; mění-li se vniterně tito, mění se i pospolitost.

Individualní cíle stávají se však jen za jistých podmínek obecnými. Třeba jest, aby aspoň jedno individuum prohlásilo některý cíl za důležitý pro všecky ostatní jedince a naklonilo je k němu buď po dobrém, buď po zlém. Někdy zvláště nadaní duchové nejdříve poznají takové potřebné cíle celku, aneb i ukáží, že lze je provésti, ač dosud bylo to pokládáno za nemožné. Často pochopováni bývají tito mužové ne od vrstevníků, nýbrž až od pozdních potomků. Jindy snad některý mocný muž (vladař) vnutí ostatním své cíle, a tito později s nimi se spřátelí. Ještě jindy snad vladař neb jistá vládnoucí třída vnutkají ostatním cíl sobecký t. j. pouze původcům výhodný, z čeho pak dříve později v obci pocházejí roztržky a boje. Veliký význam individua v pospolitosti všude je patrný; v jeho duši líhnou se první návrhy k všem zákonům, první podněty k pokroku vědeckému, a jeho ústy poprvé proslovovány jsou myšlenky ve všech hlavách dřímající.

Pospolitost, jsouc sama bez duše a bez těla, koná jen dušemi a těly svých individuí veškery úkony. Nemůže tudíž prováděti žádného jednotlivého úkonu, nýbrž jen buď soustavu, buď summu úkonů. Soustavu koná, jsou-li úkony jedinců rozličné, ale k témuž cíli vedoucí (jako asi rozličné práce dělníků továrních, z nichž vychází týž výrobek). Summu provádí, jsou-li úkony jedinců stejnorodé a vedou k výsledku, který je jich součtem (jako na př. sbírají-li děti jahody do téhož koše). Ale dříve než prováděti lze soustavu úkonů, třeba vymysliti plán celku, vykázati práci a místo každému jedinci k uvarování sporů, vykonávati vrchní dozor a to co možná rychlý i správný, při čem nelze se obejíti bez individuí k tomu nejzpůsobilejších. Podobně třeba, aby úřady a zákony, často velmi rozčleněné, upravovaly výrobu statků, jejich rozdělení mezi jednotlivá družstva většího celku a jejich výměnu, zvláště za peníze. — Ačkoli pak tmelem pospolitosti jest jistá shoda mezi individuy, jejich city, zájmy a snahami, nesmí býti úplná, nýbrž třeba, aby zachovávali při vší společné, povšechné šabloně i své zvláštnosti, ač ne přílišně vynikající; sice jinak by pospolitost zakrněla, nejsouc schopna přizpůsobovati se novým okolnostem.

I blaho pospolitosti nemůže cítiti tato sama, nýbrž jen jedinci; ne Anglicko a Německo, nýbrž jen Angličané a Němci. Ačkoli pak všeobecné blaho nelze odděliti od blaha jedinců, přece není s tímto totožné. Předně již proto ne, že pospolitost nemůže dáti individuím blaho samo, nýbrž jen prostředky k němu; dále, že ani ty prostředky nelze rozdati mezi jedince stejnou měrou. Mají tito

různé potřeby, a kdyby byli všichni stejně šťastni, nebyl by možný další vývoj celku. Přestati jest na tom, aby usnadnilo se toliko všem stejně dodělati se toho blaha, po kterém každý z nich touží. Žádostivost hmotných statků arci bývá mocnější a vede spíše k sporům, než-li touha po statcích duchovních. Neboť spotřebou, ba již pouhým užíváním statku hmotného od jednoho člověka vyloučeni jsou z té výhody buď všichni ostatní neb aspoň většina ostatních. Naproti tomu požitky vědecké a umělecké, sloužíce millionům, přece se neztenčují; proto činí všechny i svornějšími a ušlechtilejšími.

V tom, jak se jedinec chová k lidské pospolitosti, projevuje se jeho mravnost. Ač popudy k této jsou v samém individuu, přece mravným stává se teprve v pospolitosti, která vytváří, co jest na něm opravdu lidského. Tam ustalují se zákony o tom, jak jedinci mají smýšleti a jednati, a nabývají rázu příkazného, když se jim jednotlivci hledí vymknouti. Neboť právě ta nemožnost, aby se individuum vymykalo pospolitosti a při tom zůstávalo člověkem, vyjadřuje se mravním výžadkem, že tak a nejinak vésti si má. Čím více tyto základní moralní zákony obrážejí se v úkonech jedinců, tím více zušlechťuje se celek. Ale zase nesmí býti veškera společnost ve všem všudy dokonalá, aby neustrnula. Neboť pospolitost sama stává se vědoma své mravnosti jenom potud, pokud jest jí ještě bojovati proti nemravnosti. — Přes to není ani pospolitost se svými skutečně neb domněle povýšenými zákony svrchovaným cílem člověka. Je-li taková, že nepřináší jedinci pražádných výhod, žádného štěstí, nýbrž jen strasti: tento buď hlavně proti ní se bouří a vzpírá, anebo s tichou resignací v ní hyne. — Rozprava, jak z obsahu patrno, jasně poučuje o významu individua pro společnost, o vzniku a zanikání užších a širších družstev, zvláště pak o poměru všeobecného blaha a mravnosti ku štěstí a chování individuelnímu. *Ot. Fsk.*

Časopisy sociologické. Referuje dr. *Jos. Trakal.*

Sociologické hnutí vědecké roste a organisuje se. Povaha, úkoly a methoda sociologie, pojem a zákonnost jevů sociálních, poměr sociologie k dosavadním vědám zvláštním zabývajícím se těmito jevy, poměr její k biologii a psychologii, jednotlivé jevy sociálné, užití sociologických theorií k řešení praktických otázek sociálných — vše to jest předmětem četných studií vědeckých. Jakkoliv neustálené a sporné jsou dosud názory na tomto poli, je přec stále více zřejmo, že jsou tu jisté problémy, jež zvláštní vědy socialní nejsou s to samy řešiti — leč jednostranně, že vzájemná vnitřní souvislost věd těchto i jich poměr k všeobecným oněm problemům vyžaduje vědecké revise a úpravy. Sociologické studium nezůstane bez vlivu na další vědecký vývoj veškerých zvláštních věd oboru právnického, státovědeckého a filosofického.

Přední středisko organisovaného vědeckého hnutí sociologického utvořilo se ve vlasti A. Comte-a. Koncem r. 1892 seskupila se v Paříži řada sociologů různých směrů a z různých zemí kolem časopisu Revue intern. de sociologie. Roku 1893 pak přikročeno bylo k návrhu redaktora tohoto měsíčníku R. Wormse k založení učené jednoty sociologické »Institut international de sociologie« se sídlem v Paříži, jehož účelem jest soustřediti sociology různých zemí k spo-